

Δεξιά: Ο Μ. Κουτλάκης (δεύτερος από αριστερά) με συμμαθητές του σε εκδρομή τον Φεβρουάριο του 1938.

Αριστερά: Μιχάλης Κουτλάκης. Αυτή η φωτογραφία βρίσκεται μέχρι σήμερα στο ίδιο σημείο, στη σάλα του σπιτιού του.

Ο Μιχάλης, στην Κάσο του 1943

Ένα «διαβαστερό» non-fiction novel από τη γνωστή δημοσιογράφο Σοφία Παπαϊωάννου

ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Του **ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ**

Σε μία από τις πιο αθόρυβα συγκινητικές σελίδες του βιβλίου «Κρυμμένο στο Αιγαίο» της Σοφίας Παπαϊωάννου, ο πατέρας του Μιχάλη Κουτλάκη, του κεντρικού προσώπου της αληθινής αυτής ιστορίας, μετά το δείπνο, μαζεύει όλα τα παιδιά του σε ένα δωμάτιο και κλείνει την πόρτα πίσω του. Το περιστατικό λαμβάνει χώρα στην Κάσο του Μεσοπολέμου, όταν τα Δωδεκάνησα τελούν υπό ιταλική κυριαρχία. Όπως γράφει η συγγραφέας, ο πατέρας του Μιχάλη Κουτλάκη και δήμαρχος του νησιού, «είναι από τους ελάχιστους στην Κάσο που έχουν στο σπίτι τους φωνόγραφο. Επιπλέον, στρέφοντας από το τελευταίο του ταξίδι, έφερε λαθραία στο νησί έναν δίσκο 78 στροφών με τον Εθνικό Ύμνο. Τοποθετεί μια πολύ λεπτή βελόνα στον φωνόγραφο για να μην ακούγεται έξω από το σπίτι και βάζει στα παιδιά να ακούσουν για πρώτη φορά τον ύμνο της ελεύθερης Ελλάδας».

Το «Κρυμμένο στο Αιγαίο» περιλαμβάνει πολύ πιο δραματικές (κυρίως στο δεύτερο μέρος του) στιγμές, όμως η συγκεκριμένη έχει τη δική της δύ-

ναμη και είναι κομβική ως προς την κατανόηση της πορείας που θα ακολουθήσει ο νεαρός Μιχάλης Κουτλάκης, ειδικά μετά το ξέσπασμα του πολέμου το 1940 με τους Ιταλούς.

Προδοσία

Ήδη από την αρχή του βιβλίου γνωρίζουμε ότι ο Μιχάλης Κουτλάκης, όχι μόνον δεν ζει αλλά χάθηκε τα χρόνια του πολέμου, της ιταλικής κατοχής, στο νησί του, όντας δραστήριος στην Αντίσταση και έχοντας επιστρέψει από το μακεδονικό μέτωπο του 1941, όπου αντιμετώπισε ως εθελοντής τους Γερμανούς εισβολείς. Το γεγονός αυτό, όμως, ο βίαιος θάνατός του, είναι που δίνει όλο το σασπένς στο βιβλίο, καθώς η συγγραφέας αναζητεί τα ίχνη ενός χαμένου προσώπου, τον ανασυστήνει σελίδα με τη σελίδα, ακολουθεί τα ίχνη του έως την ύστατη στιγμή του, σημειώνοντας ήδη από τις πρώτες σελίδες του βιβλίου κάτι που σε βάζει σε σκέψεις: «Είναι άγραφος κανόνας στην Κάσο όταν ένα μέλος μιας οικογένειας υποστηρίζει έναν υποψήφιο (σ.σ. για τις δημοτικές εκλογές) να τον υποστηρίζει και όλη η οικογένεια. Έτσι ψηφίζουν συγγενείς και φίλοι, αλλά έτσι προδίδουν,

Η δημοσιογράφος Σοφία Παπαϊωάννου, συγγραφέας του βιβλίου «Κρυμμένο στο Αιγαίο».

«Πίστευε ότι ο γιος της είναι ζωντανός και τον περίμενε. Πέθανε με τον καπμό ότι δεν τον βρήκε ποτέ».

όπως θα αποδειχθεί». Η τελευταία αυτή φράση σε προετοιμάζει για το δράμα που θα εκτυλιχθεί στις τελευταίες του κυρίως σελίδες.

Η Σοφία Παπαϊωάννου είναι γνωστή ως δημοσιογράφος από τις εκπομπές «Μαύρο Κουτί», «Φάκελοι» (στο Mega) και «Νέοι Φάκελοι» του Αλέξη Παπακελά στον ΣΚΑΪ. Το «Κρυμμένο στο Αιγαίο» είναι το πρώτο της βιβλίο, ένα «διαβαστερό» non-fiction novel, με στοιχεία ρεπορτάζ, ντοκουμέντου και τοπικής ιστορίας. Το «Κρυμμένο στο Αιγαίο» είναι ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα ενός ιστορικού κατά βάση βιβλίου που εστιάζει όμως στους αφανείς και τους ανώνυμους, στη μικροϊστορία, προκειμένου να αναδείξει τη μακροϊστορική εικόνα της εποχής.

Κατά κάποιο τρόπο, η κεντρική φιγούρα του βιβλίου, ο Μιχάλης Κουτλάκης, λάμπει διά της απουσίας του. Η συγγραφέας ανατρέχει όπου έδρασε και συνομιλεί με ανθρώπους που τον γνώρισαν ή γνωρίζουν την ιστορία του. Φέρνει στο φως άγνωστα αρχεία, ελληνικά και ξένα, δίχως να λησμονεί ότι το στοιχείο ενός τέτοιου βιβλίου δεν είναι μόνον η τεκμηρίωσή του, αλλά και ο αφηγηματικός του τρόπος: χρήση των μυθοπλαστικών συμβάσεων χωρίς αυθαιρέσιες στο πραγματολογικό υλικό. Τελικά, η μοίρα του Μιχάλη σφραγίστηκε όχι τόσο α-

πό τον εξωτερικό εχθρό, όσο από τον εσωτερικό και η αφορμή θα είναι κατά κύριο λόγο προσωπική και όχι ακριβώς ιστολογική. Θα μπορούσε να αντιπτείνει κανείς ότι το «Κρυμμένο στο Αιγαίο» πάσχει από έναν περιοριστικό τοπικισμό, ωστόσο, η ιστορία του Μιχάλη Κουτλάκη είναι ενδεικτική τόσων αφανών Ελλήνων που πείστησαν στην ιδέα της πατρίδας, και κινδύνευσαν γι' αυτή, για να γίνουν θύματά της.

Τραγικές φιγούρες

Οι πλέον τραγικές φιγούρες του βιβλίου βέβαια είναι οι γονείς του Κουτλάκη, οι οποίοι δεν θα μάθουν ποτέ ούτε πώς σκοτώθηκε ούτε πού βρίσκεται η σορός του παιδιού τους (η αποκάλυψη θα έρθει μετά τον θάνατό τους). Χαρακτηριστική είναι πάντως η σκηνή της επιστροφής του Μιχάλη στο νησί από το μέτωπο. Όταν μπαίνει στο σπίτι ένα σκυλί «έξω από την εκκλησία του Αγίου Σπυριδώνα στο λιμάνι έκλαιγε, με ένα κλάμα σαν ουρλιαχτό... "Όταν κλαίει ο σκύλος, εμείς στην Κάσο το έχουμε για κακό"».

Σοφία Παπαϊωάννου, «Κρυμμένο στο Αιγαίο», εκδ. Πατάκη, σελ. 304.